

verder werken aan een economisch & ecologisch duurzame melkveehouderij

Bodemgebruik beïnvloedt benutting van nutriënten enorm

Of het nu om ammoniakuitstoot, nitraatuitspoeling, fosfaat in het oppervlaktewater of broeikasgassen gaat; er is continu debat gaande over de milieuverliezen vanaf het rundveebedrijf. Deelnemers werken hard aan het verminderen van deze verliezen. Voor het milieu en de portemonnee maakt het niet uit of het bedrijf 40 of 140 koeien heeft en of er 7.000 of 10.000 liter per koe wordt gemolken: het gaat om het eindresultaat!

Resultaten van het eerste jaar Duurzaam Bodembeheer geven aan dat er al duurzaam geboerd wordt: een gemiddeld ureumgetal van 23,4 en een kunstmest stikstofgift van 130 kg N per hectare. Toch zijn er nog grote verschillen onderling (zie tabel): de efficiëntie van bedrijfsbenutting van stikstof (wat aangevoerd wordt via kunstmest & krachtvoer gedeeld door de afvoer via gewas, vee en melk) varieert van 15% tot 212%. Dit is vooral toe te schrijven aan het bodemgebruik en de hoeveelheid gestrooide kunstmest: bedrijven met lage bedrijfsbenutting hebben meestal ook een lage bodembenutting. De gemiddelde N-benutting op bedrijfsniveau ligt rond 39%.

Hetzelfde geldt voor fosfaatbenutting: op bedrijfsniveau is de benutting gemiddeld 70%, maar variaties tussen de 25% en 209% komen voor. Hierbij is de bodem een belangrijke factor, maar aanvoer via krachtvoer heeft ook grote invloed. Via krachtvoer wordt tussen de 11 en de 173 kg P2O5 aangevoerd per hectare dat via de dierlijke mest weer op het land terecht komt.

Deze verschillen geven aan dat er nog veel te leren valt van en met elkaar. Dit seizoen bieden we weer een studiegroep-programma aan waarin we deelnemers stimuleren zichzelf te verbeteren op genoemde punten. Daarmee kan u een hoop geld besparen, en kunnen we het proces van Boer Blijven in de Gelderse Vallei/Utrecht-Oost verder ondersteunen.

Tabel : Verschillen in stikstof en fosfaat benutting tussen deelnemers van project Duurzaam Bodembeheer (totaal 48 bedrijven).
Bron: Dirksen Management Support

AGENDA

Duurzaam Bodembeheer:
Febr-maart Studiegroepen kringloopcijfers
Maart-april Studiegroepen bodem
17 juni Excursie naar Groenlo
30 juni/1 juli Eindmanifestatie Duurzaam Bodembeheer

Duurzame Stallen
24, 25 febr. 1e cursusdag groepen 1 en 2
4, 5 maart 1e cursusdag groepen 3 en 4
10-13 maart 2e cursusdag groepen 1 t/m 4

TIP

"Met elke dag 10 minuten te besparen, bespaar je op jaarbasis anderhalve werkweek. Met gezonde koeien en slimme werklijnen bespaar je véél meer."
Citaat uit: Bouwen voor de koe

N-Benutting	Gemiddelde	Hoogste	Laagste
Bedrijfsbenutting	39%	212%	15%
Bodembenutting	61%	114%	37%
Dierbenutting	24%	30%	17%
P-Benutting			
Bedrijfsbenutting	70%	209%	15%
Bodembenutting	111%	140%	40%
Dierbenutting	30%	37%	14%

Bodemmonsters bij alle deelnemers project Duurzaam Bodembeheer

Eind vorig jaar zijn er bodemmonsters genomen bij de deelnemers van het project Duurzaam Bodembeheer in de Gelderse Vallei en Utrecht-Oost. Eind januari werden dezelfde percelen wederom bemonsterd, waardoor gekeken kan worden naar de hoeveelheid stikstof en fosfaat in de bodem op vermindering van deze stoffen in de winter.

Dit koppelen aan aspecten van het bedrijfsmanagement geeft inzicht in mogelijkheden om de uitspoeling van mineralen, met name N en P, te verminderen. De uitslagen zullen in de studiegroepen worden besproken. Tevens geven de uitslagen een indicatie van de effecten van de maatregelen op het gebied van duurzaam bodembeheer op het totaal van de deelnemende bedrijven.

Nieuw: project duurzame stallen

Wel of niet een nieuwe stal? Potstal of ligboxen? Nieuwbouw of verbouw? Hoe zit het met de regelgeving? Momenteel is uitbreiden naar 200 of meer dieren niet meer zo vanzelfsprekend als vorig jaar. Welke invloed heeft de kredietcrisis? En kan het in uw situatie wel uit? Hoe ziet de ideale stal er anno 2009 uit? Deze vragen worden besproken in het nieuwe project 'Duurzame Stallenbouw', dat gefinancierd is door de provincie Utrecht.

De startbijeenkomsten van dit project in Scherpenzeel (28 januari) en Zegveld (4 februari) zijn door in totaal ruim 120 melkveehouders bezocht. Hier werd o.a. het cursus programma gepresenteerd: 3 dagbijeenkomsten van 10.00u - 15.00u met presentaties van diverse deskundigen over:

- bouwkosten en -mogelijkheden
- subsidies en regelgeving
- optimaliseren van het bedrijf d.m.v. bouwen

Tevens wordt een excursie naar een bijzondere stal georganiseerd. Aan het einde van het project volgt een infomarkt rond innovatieve mogelijkheden voor uw stal, zoals bijvoorbeeld zonnepanelen, mestscheiding, rubberen vloeren, of windenergie.

Heeft u ook interesse voor deelname aan deze cursus, dan kunt u bellen met ETC/Desiree Dirkzwager: 033-4326000, of mailen naar: d.dirkzwager@etcnl.nl o.v.v. cursus melkveestallen (uiterlijk 16 februari 2009)

Waterkwaliteit baart zorgen

Het is slecht gesteld met de waterkwaliteit in de drinkbak van vele koeien in Nederland. Slechts 37% van de bedrijven heeft water dat geschikt is voor dierlijke consumptie. Wat hier aan te doen is, lichtte Ed van Eenige van InterAct Agrimanagement toe tijdens een themamiddag over waterkwaliteit voor alle deelnemers van het project Duurzaam Bodembeheer.

Een hoogproductieve koe drinkt ongeveer 200 liter water per dag. Water van slechte kwaliteit, met diverse stoffen en bacteriën die in de waterleiding of in de drinkbak hun werk doen, is niet altijd smakelijk of ronduit schadelijk voor het dier. Diarree, zoutvergiftiging en vermindering van zuurstoftransport in het bloed kunnen het gevolg zijn van een slechte kwaliteit drinkwater. Dit leidt bovendien tot verlaging van melkproductie. Als niet genoeg water opgenomen wordt vermindert de voeropname en heeft het die meer last van hittestress.

Om de waterkwaliteit op uw bedrijf te verbeteren, kunt u diverse dingen doen:

- Laat uw waterkwaliteit analyseren;
- Schaf grote, open drinkbakken aan die gemakkelijk te reinigen zijn (bijv. met een stop onderin);
- Zorg ervoor dat er geen dode hoeken in uw waterleiding zitten;
- Als koeien recht voor de drinkbakken kunnen staan, worden deze minder snel vervuild;
- Analyseer het water zelf eens d.m.v. een flessenproef van de Gezondheidsdienst of door een doe-het-zelf-test voor oppervlaktewater.

Meer informatie over waterkwaliteit: InterAct Agrimanagement: www.interactagrmanagement.nl en JS Water: www.jswater.nl. Wateranalyses kunnen ook gedaan worden door BLGG.

De beste waterkwaliteit wordt gegarandeerd door drinkbakken met een stop onderin, waar de koeien recht voor kunnen staan.

Partners en financiers

Projectcoördinatie: ETC Adviesgroep
Postbus 64
3830 AB Leusden
Telefoon: 033-4326056
E-mail: d.goodijk@etcnl.nl
www.duurzaamboerblijven.nl

TOP 5 MAATREGELEN: GOED VOOR BOER, MILIEU EN KLIMAAT

Door: Frank Verhoeven - ETC/BOERENVERSTAND

Na vele discussies met veehouders en deskundigen presenteren wij een top 5 aan maatregelen die goed zijn voor zowel boer, milieu als het klimaat. Maatregelen waar we de komende jaren vol energie aan verder kunnen werken!

- 1. Duurzaam bodembeheer.** Zo min mogelijk kunstmest strooien, goede ontwatering, meer bodemleven, minder vertrapping en zo min mogelijk bodembewerkingen (minder ploegen).
- 2. Verminderen voetafdruk van het bedrijf.** Maximale benutting van het eigen land, meer melken van eigen gras, betere benutting herfstgras, eventueel zelf krachtvoer-achtige gewassen verbouwen, en minimale aankoop van (kracht)voer en kunstmest. Inzetten op restproducten (zoals perspulp en bierbostel), en het verhogen van de voederconversie van de koe.
- 3. Meer regionale samenwerking.** Efficiënter gebruik maken van elkaars milieuruimte om de milieukwaliteiten van het gebied verder te verbeteren. Bijvoorbeeld door samenwerking in gebieds-coöperaties, aan- en verkoopcoöperaties, uitbesteden van jongveeopfok, etc. Samenwerking tussen boeren in de regio bevorderen ten behoeve van het behalen van regionale milieu- en klimaatdoelen.
- 4. Verminderen gebruik fossiele brandstoffen.** Minder bodembewerking, minder transport van voer, dieren, melk en vlees, meer weidegang en dus minder inkuilen. Bevorderen van bijvoorbeeld wind- en zonne-energie, zonder nadelige effecten elders in de bedrijfskringloop.
- 5. Streven naar maximale organische stofgehalten in de bodem.** Goed bodemmanagement loont voor boer en klimaat. Slechts in uitzonderlijke gevallen grasland ploegen of, indien bouwland, akkerbouwmatig verbouwen en vanggewassen inzetten. Stimuleren van een betere mestkwaliteit. Streven naar lokatie-specifieke optimale organische stofgehalten, met een maximale CO2 binding tot gevolg.

Wij willen graag verder blijven discussiëren over de juiste maatregelen voor boer en klimaat!
We beginnen hiermee op onze website:

www.duurzaamboerblijven.nl

ZORG VOOR EEN OPTIMALE N-VERDELING

Door: Monique Nieuwenhuis - DLV RUNDVEE ADVIES

Op veel bedrijven moet dit jaar de stikstofgift op grasland omlaag om binnen de wettelijke norm te blijven. Dit speelt vooral op bedrijven met grond met een laag stikstofleverend vermogen. De bedrijven die grasklaver op een deel van het grasland hebben, hebben hier geen last van. Dit komt doordat er op die percelen voldoende stikstof beschikbaar is, waardoor op de andere graslanden meer bemest kan worden.

Door de beperking van de N-gift moet de benutting omhoog en moet de verdeling dus optimaal zijn:

- Maak een goede planning van de verdeling van de stikstof over het seizoen.
- Laat de kunstmeststrooier testen op verdeling. Onderhoud de strooier goed en vervang onderdelen op tijd, zoals de verdeler aan het einde van de pendel.
- Overweeg bij aanschaf van een nieuwe strooier de aankoop van een strooier met computer, zodat u de hoeveelheid per keer nog beter kunt regelen.
- Koop eventueel samen met anderen een strooier van een betere kwaliteit.

Assistentie bij afkalven

Door: Monique Nieuwenhuis - DLV RUNDVEE ADVIES

Helpen bij afkalven is nuttig wanneer het nodig is. Vaak wordt er echter te vroeg ingegrepen. Het ontsluiten van de baarmoedermond is het langst durende proces bij het afkalven: tot 4 uur bij oudere koeien en tot 6 uur bij vaarzen. Laat dat proces op zo natuurlijk mogelijke wijze verlopen. De waterblaas speelt daarbij een belangrijke rol. Door de druk wordt de ontsluiting versneld. Minstens zo belangrijk is dat de waterblaas het kalf beschermt. Als de waterblaas kapot is, komt de druk volledig op de kop en de schouders van het kalf terecht.

Te snel gaan trekken aan het kalf geeft stress bij het dier en kan schade geven aan de geboorteweg van de koe. Inwendig onderzoek, om de positie van het kalf te onderzoeken, dient te gebeuren met schone en ontsmette hand en arm. De nagels moeten kort zijn, de slijmwand van de schede is erg teer en wordt snel beschadigd. Gebruik een glijmiddel (ook als u een

handschoen gebruikt); absoluut geen zeep als glijmiddel! Zeep ontvet de schede waarna infecties sneller aanslaan. Ook wordt de geboorteweg gaandeweg steeds stroever als u zeep gebruikt. Dat werkt uiteindelijk averechts.

BANDEN en BODEM

Door: Monique Nieuwenhuis - DLV RUNDVEE ADVIES

Het in stand houden van het juiste poriënvolume van 40-55% in de bovengrond is van essentieel belang voor:

- een goed bodemleven;
- goede capillaire nalevering van grondwater;
- goede bodemprocessen: mineralisatie;
- goede beworteling;
- goede opbrengst en kwaliteit gewas!

Verdichting van de grond is funest. Een bandenspanning van 0,8 tot 0,9 atmosfeer is in het voorjaar onder vochtige, maar goed berijdbare omstandigheden gewenst. Onder droge omstandigheden kan later in het seizoen met 1,0 atmosfeer worden volstaan.

Voor u als ondernemer zijn de banden van de drijfmesttank en de achterbanden van de trekker de grootste zorg. Dit geldt ook voor de voorbanden tijdens mest rijden en ploegen. Aflaten en oppompen kost tijd, maar dit levert u zeker geld op! Indien u uw percelen laat bemesten door een loonwerker, wijs hem dan op de juiste bandenspanning.

TIP

Extra drijfmestmonster

Neem een drijfmestmonster voordat u drijfmest uitrijdt op grasland. Gezien de aangescherpte bemestingsnormen is het van belang te weten wat met de drijfmest aan bemesting wordt gegeven. Op veel bedrijven zijn de N-gehalten in de drijfmest aanmerkelijk anders en vaak lager dan de norm.

COLUMN

KRINGLOPEN

Behalve de N-kringloop op het melkveebedrijf, is er ook een levenskringloop. De eerste helft van mijn werkzame leven was ik betrokken bij het verbeteren van de inkomens van kleinschalige melkveehouders in de tropen. Enkele jaren na mijn terugkeer naar Nederland, eind 1997, werd ik samen met Henk Kieft van ETC Adviesgroep Nederland, uitgenodigd door het platform van kringloop boeren (PMOV) om projecten in Nederland op te zetten. Inmiddels zijn er verscheidene kringloop projecten opgestart en uitgevoerd. Bedreven Bedrijven Drenthe I en II, Demonstratie project Biodiversiteit in de melkveehouderij, Melkvee Studieclub Rivierkleigronden, Koesignalen en Mineralen I en II, en Duurzaam Bodembeheer Utrecht. Ook in de Nederlandse setting mocht ik boeren begeleiden in studiegroepen en bijkomsten organiseren voor adviseurs. Met veel plezier en voldoening. De studiegroepbijeenkomsten waren voor mij altijd weer boeiend, vooral ook gezellig en een welkome afwisseling met het kantoorwerk.

Ca. 250 melkveehouders hebben de afgelopen jaren deelgenomen aan de projecten en nog veel meer zijn met de kringloopaanpak in aanraking gekomen via voorlichtingsactiviteiten. Het buitenland blijft mij echter trekken. Mijn gezinssituatie laat dit momenteel weer toe. Vandaar dat ik mijn verantwoordelijkheden in de Nederlandse kringloopprojecten heb overgedragen aan mijn ETC collega's Katrien, Dorieke en Frank. Zelf ben ik al weer enige tijd actief met opdrachten in het buitenland. De kringloop is ook voor mij weer rond. Ik hoop u vanaf deze plek af en toe over mijn nieuwe activiteiten te berichten.

Willem van Weperen

